

Х. Плятнэр.

Рахунковасць у сялянскіх гаспадарках.

Сельская гаспадарка Беларусі ў большасьці сваёй прадстаўлена дробнай сялянскай гаспадаркай. Пытаньні пабудовы сельскае гаспадаркі ў тых дробных формах, у якіх яна зараз знаходзіцца, упіраюцца ў шмат абставін, якія не даюць маглівасьці с.-г. прадпрыемству пашырацца аднаўляюцца ў тых формах, у якіх яна ёсьць. Пытаньне аб перабудове сельскае гаспадаркі ў іншыя формы тым часам упіраецца ў нашу агульную несвядомасьць наконт існуючых форм, і адносна форм прагрэсіруючых.

Сельская гаспадарка, а тым больш дробная, у сваёй пабудове залежыць ад шмат якіх абставін прыродна-гістарычных (глебы клімату і інш) і самых рознастайных эканамічных, як надворных, так і ўнутрыгаспадарчых. Уплыў усіх гэтых абставін, як кожнай паасобку, так і іх сава-

купнасці на арганізацыйны плян гаспадаркі да гэтага часу нам невядомы. Вядомы толькі адны дапушчэнні, якія можна сабе ўявіць на падставе та матэрыялаў, які дае статыстыка і агульныя тэарэтычныя разважанні. Выяваць уплыў ўсіх гэтых умоў так, як вывучаюць гэта, скажам, расліны, воды, жывёлаводы і іншыя даследчыкі на падставе пастаўленых на пэўных кавалках зямлі, ці на пэўным статку жывёлы вопытаў, тут немагчыма. Немажліва таму, што жывую гаспадарку паставіць у штучныя абставіны нельга, і калі-б і можна было пабудаваць шэраг гаспадарак у штучных розных умовах, то гэта з аднаго боку ўсё-ж былі-б штучныя гаспадаркі, якіх няма ў жыцці, а з другога боку, гэта права каштавала-б вельмі дорога.

Рознастайнасць гаспадарчых форм даволі значная ў жыцці, і вывучаць яе патрэбна толькі там, у самай гушчыннай натуральнай абставіне, калі тадам назіраньня за развіццём арганізацыйных тыпаў, створаных у розных умовах сялянскай гаспадаркі. Калі гэта так, а інакш і ўявіць сабе цяжка, то гэта кладзе свой адбітак і на пастаноўку даследчае справы арганізацыі гаспадаркі. Тады, калі досьледы па земляробству, жывёлаводству, доўлі мажліва сабраць каля аднаго якога месца, досьлед па вывучэнні эканомікі, арганізацыі неабходна раскідаць па ўсёй вывучаемай тэрыторыі і кожная гаспадарка, як с.-г. прадпрыемства, магла быць аб'ектам вывучэння пастолькі, паколькі яна прадстаўляе з сябе якую-небудзь адметнасць у сэнсе свае пабудовы, а інакш і быць ня можа, таму што, нідзе няма дзвюх гаспадарак зусім аднолькавых.

Да самага апошняга часу вывучэннем с.-г. вытворчасці, у яе найгрубых дэталях, цікавіліся вельмі мала. Да рэвалюцыі с.-г. статыстыка больш цікавілася маемасцю с.-г. прадпрыемстваў, іх богаццем, унутры самых прадпрыемстваў яна амаль што не заглядала. Подлікам колькасці зямлі, жывёлы амаль што і закончалася с.-г. статыстыка. Плянаны гаспадаркі, зараз прымусяць статыстыку заняцца больш дэталёва пытаннем арганізацыі створаных у сельскай гаспадарцы тавараў. Плянанае вядзенне народнае гаспадаркі змушае звярнуць увагу с.-г. статыстыкі і на самую вытворчасць, і ў апошнія 3—4 гады мы бачым, што праз статыстычны ўстанова выконваюцца бюджэтныя даследаванні сялянскіх гаспадарак.

Але той аб'ём працы (30—35 гаспадарак па вакрузе), тая дэталёвая праца (галоўным чынам прыбыткі і выдаткі прадуктаў і грошай), з якой працаваў дзіцца гэты досьлед і мэты (галоўным чынам экспэдыцыйны), якая збіраюцца гэтыя матэрыялы, не даюць магчымасці даць адказ на шэраг запытаньняў у сувязі з перабудовай гаспадаркі і з с.-г. палітыкай.

Усе прыблізна ведаюць, што наша сялянская гаспадарка мае вельмі збытак працоўнае сілы, знаюць прыблізна, калі гэты збытак больш, чым збытак адчуваецца. Але мы ня ведаем велічыню гэтага збытку, ня ведаем, у якіх з мясцовасцяў больш гэты збытак, як ня ведаем, наколькі гэты збытак ёсць ува ўсіх гаспадарках, ня ведаем, адкуль ён паходзіць і як ведаем, як і якімі мерамі можна яго ліквідаваць. У сувязі з гэтым, да таго, што ведаем, што збытак гэты нека трэба ліквідаваць, бо ён спажывае частку прыбыткаў гаспадаркі, якая-б пайшла ў выраб і пабудову чыла-б яго.

У адносінах да жывёлагадоўлі, напрыклад, мы ведаем, што ў нашых краях не хапае корму, жывёла малапрадукцыйна, рэалізацыя яе прад-

цыць сезонны характар, чаму ў гэты час цэны вельмі зніжаюцца. Гэтыя цэны мы больш-менш ведаем, а вось, чаму гэта так бывае і як гэта паставіць, — на гэтыя пытанні дэталёва, ня высветлішы ўсе арганізацыйныя асаблівасці структуры гаспадаркі, адказаць вельмі цяжка, а і хто і адважыцца. дык не гарантаваны ад вялікіх памылак. І на шмат іншых пытанні, на якія безадкладна патрабуе адказу сучаснае жыццё, на падставе статыстычных матэрыялаў і нават бюджэтных, адказаць больш-менш правільна немажліва, а толькі можна дагадвацца.

Экспэдыцыйныя бюджэтныя даследаванні сялянскіх гаспадарак, заснаваныя на апросе сялян аб усіх тых зьявішчах, якія адбыліся ў гаспадарцы за пэўны год, ня могуць даць таго, што патрабуе сучаснае жыццё ў інтэресах шпаркае перабудовы сельскае гаспадаркі.

Лічы, якія атрымваюцца ад такога вывучэння, вельмі няпоўныя, і шмат зьявішч зусім прападае, проста таму, што на працягу 1-га дня апросу ўспомніць усё, што адбылося ў гаспадарцы, цяжка. Таксама даволі цяжка сабраць на падставе апросу матэрыялы з такой падрабязнасцю, якая патрэбна для дэталёвага вывучэння розных галін гаспадаркі. Лічы, пры гэтым атрымваюцца недакладныя, таму, што: папершае, цяжка даць колькаснае значэнне зьявішчу, якое было 1/2—1 год таму назад, другое, сяляне, якія бачаць даследчыка першы раз у вочы, стараюцца прадставіць яму гаспадарку ў іншым выглядзе, чым яна ёсць і, патрэчнае, пры апросе кладзе адбітак і сам даследчык, бо часта шмат якія пытанні, якія залежасці ад розных падыходаў даследчыкаў, могуць атрымваюцца колькасна выразжэнні зусім розныя, а тым больш тады, калі ні даследчык, ні селянін адан аднаму ня вераць.

Усе гэтыя хібы сучаснага, найбольш пашыранага, мэтаду вывучэння арганізацыйнай структуры сялянскай гаспадаркі адпадаць тады, калі звесткі аб гаспадарцы сам селянін будзе даваць дабрахотна і калі яны будуць давацца на падставе непасрэднай фіксацыі зьявішч, тады, калі яны адбываюцца ў самой гаспадарцы.

Апошняе зводзіць вывучэнне арганізацыі сялянскае гаспадаркі да адзеньня рахунковых запісаў па гаспадарцы самімі сялянамі.

Да арганізацыі гэтае працы на месцы павінен у першую чаргу прыступіць той, хто займаецца гэтай пераарганізацыяй, — аграном і селянін. Сумесная праца ў гэтым напрамку агранома і селяніна, калі першы ўсе зьявішчы, што адбыліся ў яго гаспадарцы, тады гэта павінна паставіць справу вывучэння арганізацыі гаспадаркі на цвёрдыя ногі. Кожная агранамічная арганізацыя, якая жывае вядзе працу па пераарганізацыі гаспадаркі і дае ёй посьпеху, гэту справу павінна ўключыць у плян сваіх звычайных прац, і перабудову гаспадаркі павінна весці на падставе дэталёвага вывучэння рахунковасці арганізацыйнага пляну гаспадарак, як звычайных, сярдніх, так і перадавых, якія могуць быць прыкладам імкнення пераарганізацыі гаспадаркі.

Буйныя с.-г. прадпрыемствы даўно будуць свае арганізацыйныя і вытворчыя пляны на падставе рахунковасці, розныя краіны і дзяржавы ўжо даўно перайшлі на арганізацыю і сялянскіх гаспадарак на падставе рахунковасці. Асабліва гэта праца шырока разьвярнулася ў Швейцарыі, дзе пераходзіць да вывучэння арганізацыйнага пляну сялянскае гаспадаркі і нашы суседзі. Украіна ўжо за тры гады пры сумеснай працы

сялян, аграномаў і Наркамзему шырока разгарнула гэту працу. Наладжвае яе і Польшча і амаль што ўсе іншыя нашы суседзі. Не абыйсьціся без рахунковасьці і нам, і чым хутчэй шырока разгорнецца яна ў межах Беларусі, тым хутчэй без памылак наша сельская гаспадарка прайдзе да новых, больш прыбытковых форм гаспадаранья.